

Délvidéktől az őssejtek orvosáig

*Beszélgetés dr. Békássy Albert,
Svédországban élő orvossal*

A „Nyugatra való lelépés“ szinte áruhásként tudatosult bennem. Református lelkészcsalád legidősebb gyermekeként magyarságom és reformátusságom miatt kötelességem lett volna maradnom, hisz leróvándó tartozásom volt a köz iránt.

– A hazáját elhagyni kényszerülő magyar önmagának is fel-felteszi a kérdést, lelkiismeretével is elszámolandó: honnan és miért kellett elhagyni az atyai házat, és merre vezetett az útja?

– Köszönöm szíves figyelmedet. Önvallomást vagy öngigazolást kérsz?

Alig 34 évesen, öt nyelvet anyanyelvi szinten beszélve odahagytam a Délvidéket. A könnyebb megértés végett ismerni kell a hátteret. Ott kettős kisebbségben, magyarként és reformátusként léteztünk a szerb, de főleg kommunista környezetben. A zombori gyülekezet 27 évesen, az egyházi felsőhatóság külön engedélyével legfiatalabb presbiterévé választott. Néhai Édesanyám kora ifjúságától kezdve – hogy korhú kifejezéssel éljek – egyházi agitátor volt, a KIE és az ébredési mozgalom „lelke“, tökéletes lelkészfeleség, egyházi munkás és három fiúgyermek édesanyja. Néhai Édesapám kiváló képesítésű délvidéki református lelkész, bácskai esperes volt, a két világháború között Kolozsvárott tanult. Apai nagyapám pedig baranyai kántortanító volt.

Tudtam, hogy nem saját akaratomból váltam akadémiai ranggal rendelkező gyermekgyógyász szakorvossá. Két évvel korábban, az amerikai honosító vizsgával a zsebemben, szakmai továbbképzésre mentem volna az Egyesült Államokba. Helyette falusi rendelőbe kényszerített a rendszer. Hála szüleimnek és a második világháborút követő emberi és gyülekezeti nyomorúságot átvészelő áldozatos segítőknek, éreztem, hogy az elemi iskolában anyanyelvünkön belénk vert „megtúrteknek“ kellett lennünk, de léteztünk. Amikor a mindennapok e mértékeztől túrhatalmá válnak, a 6. elemi után szerb nyelvű iskolába mentem: ekkor minden „balhé“ megszűnt.

Érettségiig megváltozott a légkör, és ismét magyar osztályba jártam, majd 1967-ben a horvátországi Fiumében (Rijeka) szereztem orvosi oklevelet, 1976-ban pedig Belgrádban tudományos rangot. Papgyermek lévén, soha nem voltam kommunista, ennek következtében nem boldogultam a munkapiacon. A kötelező cselédkönyves év letöltésére önkéntesként járhattam be a zombori kórházba, míg a délszláv nemzetiségűeket fizették. Később ki is mondták, hogy egy népnyzó pap leszármazottja vagyok, akit, ha már kiirtani nem lehet, de tíz esztendei orvosi működésem után sem tartanak jogosultnak szolgálati lakásra. Maradhattam két gyermekkel a falusi albérletben. De addigra már „feladtam“. 1977-ben, Lundban, az egyetemi gyermekklinikán kaptam bizonyításra lehetőséget, majd mászhattam felfelé a számléletrán. Az utóbbi tizenöt évben az őssejt(csontvelő)-átültetési egység főnökeként, akadémiai pozícióval rendelkező nemzetközi szaktekintélyként tartanak számon, valamint sok száz közlemény és szakirodalom szerzőjeként.

– Mennyi magyar élhet Svédországban? Melyek a közösségi életük, egyházi életük, anyanyelv-megőrzési lehetőségeik?

– Jó kérdés, mondaná a politikus. Svédországban a „külföldiek“ – előkelően „bevándorlóknak“ nevezik. A hivatalos statisztika csak akkor tartja „magyar származásúnak“, ha magyar útlevelel érkezett. Így az erdélyi kisbetegem szülei megsegítésére román tolmácsot küldtek hozzánk a klinikára, nekem meg cirill betűs szerb nyelvű tájékoztatót – lévén, hogy „jugoszlávnak“ könyveltek el. Saját feltételezéseink szerint legalább jó ötvenezer lehetünk: legkorábban 1947-ben a mezőgazdasági munkára Magyarországról behozott első ötezres csoportot követte az „ötvenhatosok“ derékhada, majd a hetvenes-nyolcvanas években az erdélyi menekültekkel tetézték.

Svédországi magyar egyházi berkekben 12 gyülekezetünkben mára 5000 a bejegyzettek száma. Jól szerkesztett honlapunk és negyedévenként megjelenő kiadványunk az „Új Kéve“. 500 körüli az istentiszteletek látogatottsága és ezen személyek egy töredéke az anyagi teherviselő. Tudni kell, hogy a kétezer kilométer hosszú országban a korábban államegyházként működő Svéd Egyház állományába tartozik a magyar protestáns szolgálat ellátására beállított egyetlen lelkész. Az anyagi költségek fedezésére bizonyos állami támogatás is jár, de a hívek (tagok) zsebe a mérvadó a mennyiség meghatározásában. Ezzel pedig valahogy úgy vagyunk, mint valamikor a rendek, akik nagy lelkesedéssel „életünket és vérünket“ felajánlották Mária-Teréziának – ám, a szénánkról nem volt szó – mondták őseink a hagyomány szerint.

Természetesen van minden nagyobb városban magyar kultúrklub, vagy egyéb néven futó egyesület. Az ország fővárosában, Stockholmban és délen, Kristianstadban pedig „magyar ház“, amire országszerte gyűjtöttünk és

megvettünk az épületet. Rugalmasan működő világhálós honlappal rendelkező hírhálónk a „HUNSOR“ <http://www.hunsor.nu/> (Svédországi Magyarok Országos Szövetsége). Kiváló irodalmi és kiadói tevékenységet fejt ki a „Magyar Liget“ és az Erdélyi Könyv Egylet. A skandináviai magyar képzőművészek pedig „Az Ághegy“-ben mutatkozhatnak be. E lapok némelyikében főmunkatársként közreműködök.

Hála az európai uniós szabad mozgásnak, mostanság sok magyar szakember kerül Svédországba. Ennek ellenére fogyunk. A negyvenhetesek és ötvenhatosok nemzedéke a természetes elmúlás folyamatában lassan eltűnik, az erdélyiek közül sokan vagy visszatelepültek a Kárpát-medencébe, vagy továbbvándoroltak a nagyvilágba. Az iskolai ingyenes anyanyelvoktatás ellenére a beolvadás és a beolvasztás taposómalmában igen keveset tarthatunk meg „magunknak“ a második nemzedékből, pedig még mindig vannak konfirmandusaink, működik a cserkészet és a táncház. Az uniós szakemberek pedig, a tisztas kivételektől eltekintve – talán a közelmúlt ateista nevelése eredményeként – igen ritkán jutnak el az egyházi berkekig.

– *A NyEMRLSz németországi tanácskozásán találkoztunk, e szervezetnek a világi elnökeként tisztelhetünk. Merre tart ma ez az ötven éves Szolgálat?*

– Elsősorban tisztázzunk egy félreértést: Szolgálatunk idej hittudományi és vezetőségi tanácskozása alkalmával névadásunk 50. jubileumi alkalmára emlékeztünk, de a NyEMRLSz immár 63 esztendő keretszervezet. A magyar nyelvű lelkigondozás 1944-ben Nagy Sándor, volt bukaresti esperes irányításával kezdődött, aki Ravasz László, az Egyetemes Konvent lelkészi elnökének megbízásából a menekülőkkel Nyugatra jött. A Konvent legitimitásával Ravasz László őt nevezte ki vezető lelkésszé. Nagy Sándor munkatársaival együtt megszervezte a magyar református lelkigondozást, s ennek a munkának továbbépítésére az Egyetemes Konventtől 1946-ban újból megbízást kapott. Közvetlen munkatársaival együtt történelmi szerepet tölthettek be az országokénti állandó magyar református egyházi szervezet megteremtésével – címerünkben erre utal a Szórványban Élő Magyar Református Egyház rövidítése, a SzÉMRE, és az évszám. Ennek jogutódja az európai keretszervezetté 1957-ben alakult Nyugat-európai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat lett, amely átmenetileg, 1993-ban – nemzetiségi jellegét hangsúlyozva – magyar nyelvűvé módosult, megtartva korábbi rövidítését, NyEMRLSz.

A kérdés második fele személyemre vonatkozik: 1987 óta világi elnökként szolgálok – az „ahogy lehet“ elv szerint. A NyEMRLSz a nyolcvanas években tapasztalt fellendülése után mostanra ismét a pusztaságért harcol. De nem holmi külső hatalom ellen – hisz környezetünk már a hetvenes-nyolcvanas években sem vett tudomást rólunk. Sokkal súlyosabb a baj: atyánkfiai nagy többsége (szervezetileg) feladta református önazo-

nosságát. A nyugati demokrácia – vagy inkább liberális anarchia(?) – és a másság értékelése (örve) alatt gyülekezeteink „nem református“ kisebbsége a hangadó. Ezt tetézte a számos „nagyiszteletű“ lelkipásztorunk segédletével megalkotott protestáns szervezet létrehozása, amelyben a törtető felekezeten belüli megosztottság vezető szellemisége tovább osztja az oszthatatlant, megkísérli kiirtani, ami még hagyományosan református.

– *Hogyan minősítenéd ezt a fél évszázadot, a nyugati református magyar lelkészek szolgálatát, kapcsolatát... a jelenlegi gondokat?*

– A lét és a szolgálat fenntartásának anyagi gondjai miatt Szolgálatunk nehézkesen működik. A nyugat-európai hatalmas méretű szórványban, népegyházi szervezéssel és zsinat-presbiteri elv alapján működő Szolgálat a magyar református hagyományok és lelki értékek megőrzésére és továbbvitelére hivatott. Hollandiában alapítványként bejegyzett jogi személy.

Célunk ma is a nyugat-európai nagy szétszórtságban élő reformátusok és protestánsok között a magyar nyelvű igehirdetés és lelkigondozás munkálása. Gyülekezeti szinten a kapcsolattartás, az egymást „lássátok és halljátok“ célkitűzés, a kölcsönös tájékoztatás összehangolásával és az evangelizációs igények kielégítésével kívánunk eleget tenni küldetésünknek. Feladatunknak tartjuk a magyar reformátusok közös munkája tevőleges elősegítését az egész világon. Ez különös nyomatókat érdemel Magyarországon, Szlovákiában és Romániában európai uniós csatlakozásával. Számottevő magyar kisebbség él Szerbiában, Horvátországban és Kárpátalján is, akik Nyugat-Európában mind gyakrabban megjelennek. A felelősséget értük is magunkra kell vállaljuk, ezt senki más nem teszi meg helyettünk. Testvérek vagyunk és maradunk. Felelősek vagyunk egymásért és egyházunkért. Feladataink közösek.

A nyugat-európai magyar protestánsok lelkigondozása természetszerűleg református egyházi szervezet kereteiben működött (kivéve Svédországot, ahol az evangélikus egyház a közelmúltig államegyház volt). Először azért, mert a magyar protestánsok legnagyobb része református; másodsor azért, mert református egyházi szervezetünk szilárd egyházi törvényes alapokon nyugodott és nyugszik mindmáig; s harmadsor, de nem utolsósorban azért, mert az egyházalapítás és fenntartás nehéz terhet a reformátusok viselték kezdettől fogva. Mindenütt hagyományos, jó együttműködés állt fenn evangélikus testvéreinkkel, akik – viszonylag kis számuk miatt – sehol nem építettek ki egyházi szervezetet. A kilencvenes években evangélikus kezdeményezésre beindult egy mozgalom, amely „protestáns“ jelző alatt a munkát valójában lutheránus vezetés alá kívánta vonni, amit részben sikerült is megvalósítani. Részletekre itt most nem térek ki. Anglia, Hollandia, Csehország, továbbá Németország és Ausztria egyes gyülekezetei ennek ellenálltak.

A NyEMRLSz a nyugat-európai magyar reformátusokat népegyházi alapon egybefogva, az eredeti szervezeti és egyházi alapokon tovább viszi elődeink munkáját és halad az egyenes úton. Nem áruljuk el magyarságunkat, hűségesek vagyunk hitvallásainkhoz és megtartjuk református voltunkat, miközben történelmi hagyományainkhoz híven, a gyakorlati szolgálatban együtt dolgozunk minden protestáns és minden magyar testvérünkkel.

– Hogyan látod odakintről a mai magyar nemzet sorsát, határokon belül és kívül?

– Nyugat-európai helyzetünk a trianoni békediktátum 85. évfordulóján a nagyvilág szégyene. A harmadik évezred küszöbén továbbcipeljük a trianoni traumát. Ennek távlatában látom magyar református egyházunk lelki, szellemi és szervezeti egységének hiányát. Református népünkkel az eltelt jó nyolc és fél évtized minden időszakában az egyház próbálta tudatosítani, hogy lelkileg sohasem szakadtunk el a magyarországi református egyháztól, de az „egy“ nemzettesttől sem. Az 1881. évi debreceni zsinat olyan szervezeti egységet mondott ki, amely meg is valósult – egyszerűen azért, mert meg volt még az 1848-as lelki gyökér. A szervezeti szálak 1919 után elszakadtak, majd a nemzettestek közötti szakadék mind mélyebbé vált a II. világháború utáni diktatúrákban. A lelki összetétel folyamata a kommunista rendszer bukása után, a '80-as évek végén kezdődhetett volna. Közös liturgia kidolgozásával, egységes énekeskönyv kiadásával és a világtalálkozók szervezésével, ill. ezek szellemi-lelki termékeinek nyomtatásával beindult az Egyetemes Zsinat (az MRETZS) és a Világszövetség (MRVSZ) ígéretes tevékenysége. Ám kiderült, hogy könnyebb a régi szervezeti formákat újraéleszteni, vagy egész újakat alkotni (példa erre a Kárpát-medencei Generális Konvent), mint létrehozni magunk és népünk tudatában az egyház, a nemzet lelki egységét – példa erre a soha egységesen be nem vezetett liturgia, az énekeskönyv csupán néhány egyháztestre korlátozó használata stb.

Ennek oka Trianon óta a leszakított részek szellemi és anyagi elszegényedése; a közösségi érzés elsatnyulása és az „ügyben“ való gondolkodás leépülése; az anyagiak terén pedig a teljesítményorientált, individualista ember kialakítása.

A szakadás egyrészt a magyarországi reformátusság vezetősége, másrészt a nyugat-európai reformátusság kettős szórványhelyzetéből adódik a kisebbségi lét terheit hordozó valós szellemi és lelki gondokkal küzdő utódállamok között.

A EU keresztyén értékeket egyenesen tagadó rendszere és a demokratikus elvek örve alatti „másság“ előretörése, végül, de nem utolsósorban Magyarországnak az uniós értékrendet magáévá tevő, a széthullott

nemzetrészek összefogását és egységét nem prioritásként kezelő hozzáállása mind-mind hozzájárult a kialakult helyzethez.

A NyEMRLSz csak akkor kaphat esélyegyenlőséget a Kárpát-medencei tömb-reformátusságával valós párbeszéd és közös gondolkodás újrakezdésére, ha a Magyarországi Református Egyház felelősei lelkileg-szellemileg felkarolják a kilátástalanságba taszított, nagyvilágba szakadt magyar református szórványt és az egész Kárpát-medence reformátusságát. „A szakadás az ember bűne, az egység Isten csodája“. Ebben látom az MRVSZ és a MRETZS feladatát. Feladataink sokasodnak az Európai Unión belül. A magyarok költözése komolyabb méreteket ölt, mint a múltban. Ezért fontos, hogy mint „külhoni magyar református egyház“ megmaradjunk és munkálkodjunk egész Európában.

– Mint nemzetközi tekintélynek örvendő orvost kérdezném, mi a véleményed a Magyarországon zajló egészségügyi átszervezésről?

– A rendszerváltás utáni magyar egészségügy átalakítási kísérletében részt vállaltam a Magyarok Nemzetközi Orvostudományi Akadémiája gyermekgyógyászati szekciójának elnökeként. Fájdalmasan tapasztaltam, hogy a beidegződések szinte személyes támadássá váltak. A rendszer mostani kísérletezéseit nem kívánom kommentálni, etikátlan volna csupán a külföldi szaklapokon és az egyéni kapcsolatokon alapuló nyilatkozat.

– Rendkívül elfoglalt, sokat vállaló orvosként, közéleti és egyházi szolgálóként ismertünk meg. Mit tudhatunk meg a családi életéről, hiszen az otthon nagyon fontos az ember számára?!

– Életem történetéhez tartozik a válasz is: 1986-ban a délvidéki magyar feleségem összeállt egy svédvel. Nyolc év múlva találkoztam litván feleségemmel, vele a koppenhágai német református templomban esküdtünk meg. Gyermekeink keresztelődjen a svéd egyház érseke s Édesapám szolgáltak. Az akkor már nyolcvanvalahány esztendő Édesapám a délszláv háborúsdíjból kifolyólag és az ellehetetlenített körülmények miatt élete utolsó nyolc évét nálam töltötte. A keresztség sákramentumában az „Egyetemes Magyar Református Egyház“ tagjává fogadta mindkét fiúmat. Gyermekeink már három nyelvűvé váltak: „anyanyelvük“ – litván, „apanyelvük“ – magyar, valamint a domináns környezeti nyelv a svéd. A családban mindenki a saját anyanyelvén beszél, s – a fiúk kérésére – az iskolában magyar anyanyelvi oktatásban részesülnek.

Lejegyezte: BEREZKI ANDRÁS